

PATRIARCHAT ALEKSANDRYJSKI.

Początki chrześcijaństwa w Aleksandrii związane są z osobą św. Ewangelisty Marka, który nauczał w Egipcie i prowincji Cyrenajka (obecnie Libia). Zorganizował on w Aleksandrii Kościół chrześcijański i został jego pierwszym biskupem. Wyświęcił dla niego pierwszych prezbiterów, między innymi Milaiosa, Sabina i Kerдона, oraz siedmiu diakonów. Odnajdujemy również świadectwa stwierdzające, że w Aleksandrii nauczali św. Barnaba (tutaj spotkał i ochrzcił późniejszego biskupa rzymskiego Klemensa) i św. Ewangelista Łukasz (mówi o tym między innymi XIII - sto wieczny kronikarz Solomon z Bassory, twierdząc, że tu właśnie św. Łukasz poniósł śmierć męczeńską). Chrześcijaństwo aleksandryjskie jest więc niemal rówieśnikiem jerozolimskiego.

W końcu II wieku w Aleksandrii powstał ważny ośrodek chrześcijańskiej nauki teologicznej, Aleksandryjska Szkoła Katechetyczna. Jej sława i oddziaływanie bardzo szybko przekroczyły granice Egiptu. Szkoła odegrała ogromną rolę w kształtowaniu chrześcijańskiej dogmatyk i wydała wielu obrońców Ortodoksji.

W okresie prześladowań doszło do podziału egipskiego chrześcijaństwa. Kryterium podziału opierało się na narodowości. Elitę chrześcijańską skupioną wokół biskupstw i szkoły katechetycznej stanowili chrześcijanie greckiego pochodzenia. Chrześcijanie wywodzący się z narodu egipskiego – zwani Koptami - skupiali się na praktycznej pobożności. Nastroje między obiema grupami były niejednokrotnie nieprzychylnie, a nawet wrogie.

Miejsce Aleksandrii w hierarchii Kościołów prawosławnych zostało określone na Soborach powszechnych. Pierwszy Sobór powszechny miał dla Kościoła aleksandryjskiego bardzo wielkie znaczenie - kanonem 6-tym zatwierdzono jego uprawnienia jurysdykcyjne. Biskupstwo Aleksandrii zostało wyniesione na drugie miejsce po Rzymie. II Sobór powszechny oddał to drugie miejsce Konstantynopolowi. Aleksandryjczycy początkowo nie chcieli się z tym pogodzić. IV Sobór powszechny kanonem 28 zatwierdził dzisiejszy porządek katedr patriarchalnych. Niestety na soborze tym bardzo wielu aleksandryjskich chrześcijan nie przyjęło nauki o dwóch naturach Jezusa Chrystusa i opowiedziało się za herezją monofizytyzmu. Dogmatyczne spory na długie lata pochłonęły egipską społeczność. Podzieliły ją w chwili, gdy trzeba było jednoczyć się wobec nadchodzącego ze Wschodu niebezpieczeństwa.

Bardzo trudnym okresem w historii patriarchatu aleksandryjskiego była niewola arabska w latach 642-1517 roku. Wszyscy chrześcijanie bez względu do jakiej grupy przynależeli, ortodoksyjni czy heretycy, byli objęci tzw. „układem Omara”. Głosił on, że chrześcijanie stanowią niższą warstwę narodową i są w Egipcie obcym elementem. Wyznaczono im stały wysoki haracz i zobowiązano do płacenia różnego rodzaju dodatkowych podatków. Odebrano im też wiele świątyń, klasztorów i swobód obywatelskich. Zamykano szkoły, biblioteki a nawet szpitale. Bizancjum nie mogło pogodzić się z utratą swego „spichlerza”. Organizowało liczne ekspedycje w celu wyzwolenia Egiptu. Kończyły się one jednak niepowodzeniem i nowymi sankcjami. Rycerstwo wypraw krzyżowych także nie zdołało wyzwolić północnej Afryki.

Po panowaniu arabskim nastąpiła niewola turecka. W 1517 roku wojska tureckiego sultana Selima I Wspaniałego (1512-1520) podporządkowały sobie cały Egipt. Dla chrześcijan oznaczało to duże zmiany. Turecki kalif nadał patriarsze Aleksandrii, Joakimowi (1487-1567), firman uznający jego godność i przywileje, oraz zapewniający chrześcijaństwu swobodę rozwoju pod warunkiem, że chrześcijanie będą lojalnymi poddanymi. Dzięki tym zmianom i aktywności samego patriarchy Kościół zaczął rozwijać się. Budowane były nowe i remontowane stare świątynie. Reorganizacji uległy administracyjne struktury Kościoła. Restytuowano działalność edukacyjną i wydawniczą. Nie oznacza to jednak, że życie chrześcijan w Afryce stało się całkowicie bezpiecznym. Już w 1571r., gdy zjednoczone siły Wenecji, Hiszpanii i Rzymu zadały klęskę flocie tureckiej, w ramach represji odwetowych zamknięto w Aleksandrii większą część świątyń, zwiększono podatki, ograniczono prawa ludności, a sam patriarcha czasowo musiał przenieść się do Jerozolimy.

W 1590 r. patriarchą został Melecjusz Pigas (do 1600). Zadłużenie wobec Turków (każdy nowy patriarcha musiał zapłacić „ogromny” podatek za zezwolenie na sprawowanie patriarszej godności)

zmusiło go do zwrócenia się o pomoc do Gruzji, Krety i Rosji. W celu nawiązania przyjaznych stosunków z Rosją, uczestniczył w 1593 r. w synodzie endymusa w Konstantynopolu, który nadał status patriarchatu Kościołowi rosyjskiemu.

Największym wewnętrznym problemem, z którym musiał uporać się patriarcha Melecjusz Pigas była działalność zakonu jezuitów, którzy zostali sprowadzeni do Aleksandrii przez Koptów (monofizytów). Patriarcha koptyjski Gabriel VIII, początkowy przeciwnik jakichkolwiek kontaktów z Rzymem, w 1594 roku uznał prymat papieża Klemensa VIII. Jezuici mieli wspierać koptyjskie wysiłki w celu nawracania prawosławnych. Szybko jednak zaczęli prowadzić własną politykę. Patriarsze Melecjuszowi udało się wówczas zawrzeć z Koptami porozumienie, na mocy którego rezygnowali oni z działalności misyjnej względem prawosławnych (nie udało się jednak doprowadzić do dogmatycznej jedności z Koptami, o co patriarcha usilnie zabiegał).

W 1798 roku Egipt został opanowany przez francuskie wojska Napoleona Bonaparte. Jednak już w 1805 roku Turcy ponownie opanowali wschodnią Afrykę. W tym też czasie doszło do rozłamu wśród prawosławnych chrześcijan. Po śmierci patriarchy Hieroteusza I, chrześcijanie Egiptu, wbrew XVII - wiecznej tradycji przyjmowania nowego patriarchy z Konstantynopola, samodzielnie wybrali na patriarchę, zaakceptowanego przez miejscowe władze, archimandrytę Hieroteusza. Grecy koloniści sprzeciwili się takiemu postępowaniu. Na ich prośbę patriarcha Konstantynopola mianował na stanowisko Artemiusza. Dopiero po kilku latach zakończono spór. Konstantynopol zaakceptował wybór Hieroteusza (Artemiusz zrzekł się pretensji do tronu). Nowy patriarcha okazał się dobrym pasterzem. Włożył wiele wysiłku w podniesienie znaczenia Kościoła aleksandryjskiego. Powołał nowe biskupstwa i doprowadził do utworzenia przedstawicielstw Kościoła aleksandryjskiego w innych krajach, np. Rosji i Rumunii.

W 1866 roku doszło do reformy organizacyjnej i administracyjnej Kościoła – w sposób znaczący zwiększył się udział laikatu w życiu Kościoła, np. o wyborze patriarchy zaczęło decydować ogólnonarodowe zgromadzenie. Druga połowa XIX w. przyniosła też patriarchatowi aleksandryjskiemu szereg innych zmian. Po arabskim powstaniu 1882 r. - pod hasłem „Egipt dla Egipcjan” - miasto zajęte zostało przez wojska angielskie. Powołały one rząd egipski z dużym udziałem ludności pochodzenia arabskiego. Miało to też sprzyjać „arabizacji” Patriarchatu. Dotychczas to Grecy mieli największe wpływy na wybór patriarchy i obsadzanie diecezji. Arabowie zaczęli domagać się aby akceptowano i uwzględniano również ich zdanie. Rząd również chciał mieć wpływ na wybór patriarchy. Ostatecznie ustalono, iż Kościół wybierać będzie trzech kandydatów, a władze z pośród nich wyznaczą patriarchę. Pierwszym w ten sposób wybranym zwierzchnikiem był Melecjusz Metaksakis (1926-35). Powołał on do życia szereg instytucji, które usprawniły prace patriarchatu. Zabronił wyświęcać na księży kandydatów nie posiadających teologicznego wykształcenia. Otworzył seminarium Św. Atanazego. Uporządkował prawa i przywileje patriarsze i przedłożył je w 1934 roku do państwowej akceptacji w dokumencie: „Regulamin Grecko-Prawosławnego Patriarchatu Aleksandryjskiego”. Dynamizował działalność misyjną i oświatową. Starał się uczynić z Aleksandrii centrum afrykańskiego prawosławia.

Za czasów patriarchy Mikołaja V (1936-39) ostatecznie rozwiązano kwestie wyboru patriarchów. Zdecydowano wówczas, że dokonywać tego będzie grupa wyborcza składająca się w równej ilości z przedstawicieli duchowieństwa, świeckich Greków i świeckich Arabów (miało to uniezależnić wybory od ingerencji rządu).

Najważniejszą zasługą patriarchy Krzysztofa (1939-1967) było zdynamizowanie działalności misyjnej patriarchatu. Utworzono dwie nowe diecezje poza granicami Egiptu. Wysyłano misjonarzy do Zairu, Kenii, Kamerunu i Ghany, zbudowano świątynie prawosławne w Ugandzie. Aleksandria stała się koordynatorem prawosławnej chrystianizacji Afryki. Jej kapłani ponieśli wiele trudów (niejednokrotnie swoją gorliwość przypłacili życiem) niosąc duchowe światło różnym afrykańskim plemionom.

Patriarchat aleksandryjski obejmuje obecnie 15 diecezji i około 300 tysięcy wiernych. Jurysdykcja rozciąga się na całą Afrykę i Malte. Patriarchę wspomaga Święty Synod z dwunastoma metropolitami.

Od 1997 roku patriarchą Aleksandrii jest Piotr VII. Jest on 115 patriarchą Aleksandrii. Urodził się na Cyprze 3 września 1949r. 15 sierpnia 1983 odbyła się jego chirotonia na biskupa Babilonu. Wybór na patriarchę Aleksandrii odbył się 21 lutego 1997 roku, a intronizacja 9 marca tegoż roku. Oficjalny tytuł Patriarchy Aleksandryjskiego brzmi: „*Wielce Błogosławiony Papież i Patriarcha Wielkiego Miasta Aleksandrii, Libii, Etiopii, całego Egiptu i całej Afryki, Ojciec Ojców, Pasterz Pasterzy, Trzynasty Apostoł i Sędzia Świata*”.

Rezydencja patriarchy i sobór katedralny pw. Zwiastowania Przenajświętszej Bogurodzicy znajdują się w Aleksandrii.

Patriarcha Aleksandrii Piotr VII w roku 2001 złożył oficjalną wizytę w naszym Kościele.